

**OSNOVNE KARAKTERISTIKE REGULISANJA NADLEŽNOSTI
U GRAĐANSKIM I TRGOVAČKIM STVARIMA U
ZAKONODAVSTVU EU**

Prof. dr Vladimir Čolović¹

Institut za uporedno pravo, Beograd

Fakultet pravnih nauka, Panevropski univerzitet „Apeiron“, Banja Luka

Apstrakt: Uredba br. 1215/2012 Evropskog parlamenta i Saveta o nadležnosti, priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima reguliše nadležnost sa elementom inostranosti na kompleksniji način u odnosu na ranije izvore u pravu EU, kao što su Briselska konvencija i Uredba 44/2001 koji su se odnosili na istu materiju. Uredba 1215/2012 definiše odredbe o opštoj nadležnosti, posebnoj nadležnosti, zatim, posebno o nadležnosti koje se odnose na sporove vezane za delatnost osiguranja, potrošačke ugovore i pojedinačne ugovore o radu. Isto tako, ovaj akt, na specifičan način, reguliše i isključivu nadležnost, kao i prorogaciju nadležnosti, a posebnu pažnju posvećuje i litispendenciji i povezanim postupcima. Uredba 1215/2012 reguliše materiju nadležnosti na sveobuhvatan način, odstupajući od opštih pravila, a što ima za cilj efikasno rešavanje sporova u navedenim oblastima. Uredba 1215/2012 je uzela u obzir i primenu nacionalnih pravila država članica, kao i mogućnost da se u ovim sporovima pojave fizička i pravna lica iz zemalja koje nisu članice EU. U domaćem zakonodavstvu, nadležnost sa elementom inostranosti regulisana je Zakonom o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja, kao i Zakonom o parničnom postupku. Kod regulisanja nadležnosti sa elementom inostranosti treba poći, pre svega, od pravila Međunarodnog privatnog prava, ali treba uzeti u obzir specifičnosti koje se pojavljuju u građanskim i trgovačkim stvarima.

Ključne reči: Uredba 1215/2012, element inostranosti, opšta nadležnost, posebna nadležnost, isključiva nadležnost, prorogacija nadležnosti.

¹ Direktor Instituta za uporedno pravo iz Beograda. E-mail: v.colovic@iup.rs, vladimir.z.colovic@apeiron-edu.eu, vlad966@hotmail.com.

UVODNA RAZMATRANJA

Pitanje regulisanja nadležnosti sa elementom inostranosti u građanskim i trgovačkim stvarima je jedno od najznačajnijih pitanja, ne samo u pravu EU, već i u pravima, odnosno, zakonodavstvima država članica, kao i trećih država. Najnoviji akt EU, koji reguliše nadležnost u građanskim i trgovačkim stvarima, kao priznanje i izvršenje odluka donetih u navedenim stvarima, sveobuhvatno reguliše ova pitanja. To se ne odnosi samo na opšta pitanja nadležnosti, već i na pitanja posebne nadležnosti, odnosno, posebnih pravila u pojedinim oblastima, u kojima se zahteva definisanje specifičnih pravila. Isto tako, ovaj akt reguliše i druga pitanja vezana za nadležnost, kao što su prorogacija nadležnosti, isključiva nadležnost, litispendencija, itd. Ono što je interesantno, jeste da neka pravila odstupaju od pojedinih opštih pravila koja se primenjuju u zakonodavstvu naše zemlje. Naime, pitanja nadležnosti sa elementom inostranosti regulišu dva zakonska akta u našoj zemlji. To su Zakon o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja² i Zakon o parničnom postupku³. Mi ćemo, kratko, posvetiti pažnju najvažnijim odredbama koje regulišu nadležnost i u ovim aktima. Pokušaćemo da, na adekvatan način, predstavimo najbitnije odredbe u zakonodavstvu EU koje definišu nadležnost. Međutim, pre nego što analiziramo navedena pravila, moramo da definišemo nadležnost sa elementom inostranosti, kao i odnos te nadležnosti sa mesnom nadležnosti. Moramo reći, da, u ovoj oblasti, veoma često koristimo i pojam međunarodna nadležnost koji se ne može u potpunost prihvatiti, naročito u oblasti Međunarodnog privatnog prava, odnosno, kada se radi o građanskim odnosima fizičkih i pravnih lica u kojima je prisutan element inostranosti. Iako ćemo o tome govoriti i u zaključku, ovde ćemo, kratko, reći da je neophodno drugačije regulisanje nadležnosti u sporovima u kojima je prisutan element inostranosti. To se ne odnosi samo na opšta pravila, već i na zasnivanje posebnih nadležnosti, kao i na isključivu nadležnost.

² Zakon o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja - Sl.list SFRJ br. 43/82, 72/82, Sl.list SRJ br. 46/96.

³ Zakon o parničnom postupku- Sl. glasnik Republike Srpske, br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 61/13.

UOPŠTE O NADLEŽNOSTI SA ELEMENTOM INOSTRANOSTI

Nadležnost u sporovima sa elementom inostranosti se određuje na nivou cele države. Ako je sud jedne države nadležan u navedenim sporovima, tada će se unutrašnjim pravilima te države utvrditi koji će to biti sud. Izdvajamo dva kriterijuma za regulisanje ove vrste nadležnosti. Prvi se tiče anglosaksonskih država, u kojima zakonodavac određuje pravila, a sud odlučuje o svakom konkretnom slučaju o zasnivanju nadležnosti.⁴ Drugi način se odnosi na regulisanje nadležnosti putem unutrašnjih pravila.⁵ Ovaj način je prihvaćen i kod nas, ali moramo reći, da on može dovesti do postojanja pravnih praznina. Osnovni kriterijum za određivanje nadležnosti u sporovima sa elementom inostranosti je prebivalište tužene strane, , ali prisutni su i drugi kriterijumi, kao što su: državljanstvo, autonomija volje, mesto nalaženja stvari, mesto činidbe, mesto delikta, i sl.⁶

ODNOS NADLEŽNOSTI SA ELEMENTOM INOSTRANOSTI (MEĐUNARODNE NADLEŽNOSTI) I MESNE NADLEŽNOSTI

Kao što smo rekli, u ovoj oblasti se koristi i termin „međunarodna nadležnost“. Mi smo, ipak, skloniji da koristimo termin „nadležnost sa elementom inostranosti“ koji upućuje na nadležnost u sporovima koji se tiču građanskopravnih odnosa između fizičkih i pravnih lica. Pojam „međunarodna nadležnost“ je širi i odnosi se i na nadležnost država, nadležnost u krivičnopravnoj materiji, pitanjima javnog prava, itd. Ako ne postoje pravila o određivanju nadležnosti sa elementom inostranosti u jednom pravosuđu, tada se primenjuju pravila o mesnoj nadležnosti. Već smo, napred, rekli da, bez određivanja mesne nadležnosti, ne možemo definisati ni nadležnost sa elementom inostranosti. Ako je mesno nadležan sud deo jednog pravosudnog sistema, to pravosuđe je nadležno. Elementi za određivanje ove vrste nadležnosti, sa jedne strane, kao i mesne nadležnosti, sa druge strane, su isti, uz izuzetke, tako da tačke vezivanja, koje određuju nadležnost za sudski predmet u jednoj državi, određuju i nadležnost u predmetu u okviru jednog suda. Izuzetak se odnosi na državljanstvo fizičkih lica, koje predstavlja tačku vezivanja za

⁴ Doktrina *forum non conveniens*.

⁵ Fisher, H.D., 2002, *The German Legal System & Legal Language*, London, Sydney, p. 290.

⁶ Vuković, Đ., 1987, *Međunarodno građansko procesno pravo*, Zagreb, str. 15.

određivanje nadležnosti sa elementom inostranosti, a ne i mesne nadležnosti.⁷Praktično, ovakvo određivanje nadležnosti sa elementom inostranostije nužno.⁸Međutim, iako se radi o opštem pravilu, činjenica je da nadležnost sa elementom inostranostimora biti posebno definisana. Osim toga, nadležnost sa elementom inostranosti i mesna nadležnost se razlikuju i sa aspekta radnji suda u postupku. Sud, *ex officio*, tokom celog postupka, vodi računa o pojavljivanju elementa inostranosti, dok na mesnu nadležnost pazi samo po prigovoru tuženog.⁹

REGULISANJE NADLEŽNOSTI SA ELEMENTOM INOSTRANOSTI U PRAVU EU DO 2012.GODINE

Nadležnost sa elementom inostranosti regulisana je u pravu EU od 1968.godine. Te godine je doneta Briselska konvencija o nadležnosti i priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovinskim stvarima¹⁰, koja predviđa opštu nadležnost, tj., definiše da se protiv lica, koja imaju prebivalište u državi ugovornici, može pokrenuti postupak pred sudom u toj državi.Navedenanadležnost će se zasnovati i kada ta lica nisu državljani te države, ali imaju prebivalište na njenoj teritoriji¹¹. Briselska konvencijareguliše i posebnu nadležnost, kada se ona zasniva bez obzira na prebivalište tuženog. Tada se radi o konkurentnoj nadležnosti. Naime, ako se radi o sporovima proizašlim iz ugovora, biće nadležan sud po mestu izvršenja ugovora. Ako se radi o sporovima koji se odnose na izdržavanje, biće nadležan sud po prebivalištu ili boravištu primaoca izdržavanja. Ako se radi o sporu koji se odnosi na delikt, onda će biti nadležan sud po mestu štetne radnje. U slučaju da je spor proizašao iz poslovanja zastupništva, predstavništva ili filijale, biće nadležan po mestu gde se one nalaze.¹²

Trideset godina kasnije donesena je Uredba Saveta EU br. 44/2001 od 22.decembra 2000. o sudskoj nadležnosti, priznanju i izvršenju odluka

⁷ Stanivuković, M., Živković, M., 2004, Međunarodno privatno pravo, Opšti deo, Beograd, str. 184.

⁸ Đuro Vuković, 24.

⁹ Maja Stanivuković, Mirko Živković, 185.

¹⁰ Obj. u Official Journal L 299, 31.12.1972., a prečišćen tekst u OJ C 027 26.01.1998.

¹¹ Varadi, T., Bordaš, B., Knežević, G., 2001, Međunarodno privatno pravo, Novi Sad, str. 503.

¹² Tibor Varadi, Bernadet Bordaš, Gašo Knežević, 504-505.

u građanskim i trgovačkim stvarima (dalje: Uredba 44/2001)¹³. Po ovom aktu, opštu nadležnost imaju sudovi države članice u kojoj tuženi ima prebivalište.¹⁴ Određivanje prebivališta vrši se po *lex fori*.¹⁵ Uredba 44/2001 reguliše pokretanje postupka protiv lica sa prebivalištem u jednoj od država članica, pred sudovima dugih zemalja članica, ako postoji razlog za zasnivanje posebne nadležnosti. Ako tuženi nema prebivalište u nekoj od država članica, tada se nadležnost zasniva po pravilima unutrašnjeg prava svake članice. U slučaju da se postupak pokreće protiv pravnih lica, Uredba 1215/2012 određuje i pojam sedišta. To je statutarno sedište ili mesto nalaženja centralnog organa pravnog lica. Kriterijumi za određivanje posebne nadležnosti su: - kod ugovornih sporova – nadležnost po mestu izvršenja obaveze; - sporovi povodom izdržavanja – nadležnost po prebivalištu ili boravištu poverioca; - sporovi proizašli iz delikata – nadležnost po mestu štete, tj., štetne radnje; i - sporovi koji proističu iz poslovanja filijala, predstavništva ili zastupništava – nadležnost po mestu gde se one nalaze. Uredba 44/2001 definiše i isključivu nadležnost. Ako se utvrdi postojanje isključive nadležnosti, sud druge države članice će morati da se oglasi nenadležnim. Uredba 44/2001 predviđa i prorogacionu nadležnost¹⁶.

Najzad, i Konvencija o nadležnosti i priznanju i izvršenju odluka u građanskim i trgovačkim stvarima sa Protokolima (3 Protokola) koja je doneta 2009., takođe, reguliše ovu oblast¹⁷. Pomenućemo samo neka pravila. Lica koja imaju državljanstvo i stalni boravak u državi ugovornici Konvencije mogu biti tužena u toj državi. Ako lica nemaju državljanstvo te države, tada će kriterijum stalnog boravka biti dovoljan za primenu pravila te države, koji se odnosi na mogućnost podnošenja tužbe protiv tog lica.¹⁸ Konvencija predviđa i odredbe koje regulišu posebnu nadležnost.

¹³ Council Regulation (EC) No. 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters - Official Journal of the European Communities, L 012, 16/01/2001, pp. 1-23

¹⁴ Grabinski, K., 2007, The Brussels I Regulation (Council Regulation 44/2001) in Patent Infringement Litigation, IP Enforcement Week, München, p. 3.

¹⁵ Stanivuković, M., „Regulativa saveta o nadležnosti i priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovinskim stvarima (2001/44/ES)“, Evropsko zakonodavstvo, br. 1/02, str. 10.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters – Protocols - Official Journal L 147, 10/06/2009 p. 5 – 43

¹⁸ Član 2, st.1 i 2 Konvencije.

*
* *

Moramo reći da su se primenjivala pravila Uredbe 44/2001. Međutim, u primeni odredaba ove Uredbe uočeni su izvesni nedostaci. Evropska Komisija je utvrdila četiri glavna nedostatka Uredbe 44/2001. Ti nedostaci su sledeći: - stvaranje nepotrebnih troškova i kašnjenje u vezi sa postupcima priznanja i izvršenja sudskih odluka u drugoj državi članici. Time se nije mogao ostvariti cilj slobodnog kretanja presuda; - nezadovoljavajući pristup sudovima u sporovima koji uključuju tužene van EU; - nepravilna primena pravila *lis pendens*; i – loš odnos između arbitražnih i sudskih sporova što je dovelo do neujednačene sudske prakse vezanom za presude Suda pravde EU¹⁹. Osim toga, postojale su određene razlike između pravila članica koja regulišu nadležnost i priznanje stranih sudskih odluka, a što onemogućava normalno funkcionisanje unutrašnjeg tržišta. Zbog toga je bilo neophodno definisanje odredaba o jedinstvenim pravilima o sukobu nadležnosti u građanskim i trgovačkim stvarima, kao i o obezbeđenje brzog i jednostavnog priznanja i izvršenja stranih sudskih odluka donesenih u drugim državama članicama²⁰.

REGULISANJE NADEŽNOSTI SA ELEMENTOM INOSTRANOSTI ODREDBAMA UREDBE 1215/2012

Uredba br. 1215/2012 Evropskog parlamenta i Saveta o nadležnosti, priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (dalje: Uredba 1215/2012)²¹ je donesena zbog određenih nedostataka koje je nosila sa sobom Uredba 44/2001. Imajući u vidu te nedostatke, bilo je potrebno sledeće: - ukinuti egzekvaturu, odnosno, tzv. srednji postupak za priznanje i izvršenje sudskih odluka; - proširiti pravila o nadležnosti za sporove koji uključuju tužene koji nemaju sedište ili prebivalište u državi članici; - povećati efikasnost kod

¹⁹ Gorywoda, L., The New Design of the Brussels I Regulation: Choice of Court Agreements and Parallel Proceedings, 1–2.

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2730291, 27.02.2018.

²⁰ Preambula 4 Uredbe 1215/2012.

²¹ Regulation EU No. 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters - Official Journal of the European Communities, L 351, 20/12/2012, pp. 1-32.

izbora sudskih sporazuma; - napraviti osnov za bolju koordinaciju paralelnih postupaka; i - jasnije odrediti uvođenje privremenih i zaštitnih mera u EU²². Uredba 1215/2012 je stavila van snage Uredbu 44/2001. Odredbe Uredbe 1215/2012 se primenjuju od 10. januara 2015.

U samom nazivu Uredbe 1215/2012 stoji da se ona primenjuje u građanskim i trgovačkim stvarima. Mi ćemo dodati da će se njene odredbe primenjivati bez obzira pred kojim sudom bude pokrenut postupak u državi članici. Ali, odredbe Uredbe 1215/2012 se, posebno, ne primenjuju na finansijske, carinske i upravne predmete, kao i na odgovornost države za njene radnje i propuste u izvršenju javnih ovlašćenja²³. Isto tako, ovaj akt se ne primenjuje na lična stanja, kao i na pravnu i poslovnu sposobnost fizičkih lica, stvarna prava koja proizlaze iz bračnog odnosa ili odnosa koji je sličan braku, a što se određuje prema pravu koje se primenjuje na takav odnos. Osim toga, Uredba 1215/2012 se ne primenjuje na stečaj, likvidaciju, postupke prinudnog poravnjanja, zatim na socijalno osiguranje, arbitražu, obaveze izdržavanja koje proizlazi iz porodičnog odnosa, roditeljskog odnosa, braka ili tazbinskog srodstva, kao i na pitanja u vezi sa testamentom i nasleđivanjem i izdržavanjem, ali koje je nastalo na osnovu smrti nekog lica²⁴.

Opšta nadležnost

Uredba 1215/2012 predviđa pravilo opšte nadležnosti koja se određuje po prebivalištu tuženog u državi članici, bez obzira na njegovo državljanstvo, što znači da može biti tužen u toj državi. Kriterijum za opštu nadležnost pokazivao je svoje mane kada je u pitanju odnos sa trećim državama. Po odredbi Uredbe 44/2001, nadležnost države članice se može zasnovati na osnovu ovog pravila, ako tuženi ima prebivalište na teritoriji te države članice, bez potrebe da se ostvari bilo koja druga relacija, odnosno, težišni kontakt sa tom državom. Ali, za tužene sa prebivalištem na teritoriji neke druge države, nadležnost se neće određivati prema pravilima ove Uredbe, već prema nacionalnim pravilima država članica. Izuzetak predstavljaju situacije u kojima su ispunjeni uslovi za isključivu nadležnost države članice u skladu s članom 22. Uredbe 44/2001, kada prebivalište tuženog nije od značaja,

²² Reform of the Brussels Regulation — Latest Developments and the “Arbitration Exception”, 2, <http://www.lw.com/thoughtLeadership/Reform-of-the-Brussels-Regulation>, 27.02.2018.

²³ Član 1. Uredbe 1215/2012.

²⁴ Član 2. Uredbe 1215/2012.

čak i ako se nalazi na teritoriji treće države ili postojanje prorogacionog sporazuma u korist suda države članice. Upravo zbog navedenog problema, Komisija je izbacila sporni uslov u članu 4. stav 1. Uredbe 1215/2012 i predvidela mogućnost da se na tužene koji nemaju prebivalište na teritoriji zemalja EU primenjuju pravila o posebnoj nadležnosti. Ovo rešenje bilo je modifikovano ostavljanjem mogućnosti primene dva supsidijarna osnova za nadležnost, čime je Komisija nastojala da proširi domen Uredbe 1215/2012, određujući tako da nema mesta za primenu nacionalnih propisa o sukobu nadležnosti²⁵.

Posebna nadležnost

Uredba 1215/2012 predviđa i pravila posebne nadležnosti i određuje sveobuhvatna pravila za stvari koje se odnose na kako na osiguranje, tako i naspоровe vezane za potrošačke ugovore i na ugovore o radu, čemu ćemo posvetiti posebnu pažnju. No, Uredba 1215/2012 neće u potpunosti zameniti nacionalna pravila o nadležnosti država članica u smislu tih pravila²⁶.

Važno je imati u vidu da Uredba 1215/2012 sadrži odredbe koje propisuju da, kada lice koje pruža određene usluge, koje obavlja profesionalnu delatnost, kao što su osiguravač, poslodavac ili prodavac, nema sedište ili prebivalište u državi članici, ali ima ogranak, zastupništvo ili agenciju u jednoj od država članica, smatraće se da ima stalni boravak u toj zemlji. Inače, ova odredba je od najvećeg značaja za osiguranje, jer, za razliku od stvari vezanih za potrošačke ugovore i ugovore o radu, kod osiguranja postoji preduslov da osiguravač ima sedište u okviru EU. Ako to nije slučaj, primenjuju se nacionalna pravila o nadležnosti države članice²⁷.

Kad su u pitanju pravila koja definišu posebnu nadležnost, moramo reći da su ona, u pojedinim elementima, drugačija od opštih pravila. Pre svega, ako se radi o sporovima koji su vezani za ugovor, nadležan će biti

²⁵ Radončić, Dž., Meškić, Z., „Uredba (EU) br. 1215/2012 Evropskog parlamenta i Savjeta od 12. decembra 2012. godine o nadležnosti i priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim predmetima“, Nova pravna revija, Časopis za domaće, nemačko i evropsko pravo, broj 1/2013, str. 47-48.

²⁶ Dyrda, L., Jurisdiction in civil and commercial matters under the Regulation No. 1215/2012 – between common grounds of jurisdiction and divergent national rules, 87, <http://docplayer.net/amp/34702663-Jurisdiction-in-civil-and-commercial-matters-under-the-regulation-no-1215-2012-between-common-grounds-of-jurisdiction-and-divergent-national-rules.html>, 27.02.2018.

²⁷ Lukasz Dyrda, 90.

sud države članice u kojoj se taj ugovor izvršava. Uredba 1215/2012 definiše izvršenje ugovorne obaveze, odnosno, ako se radi o prodaji robe, mesto izvršenja se vezuje za mesto predaje robe, odnosno, stvari, tj. zemlja izvršenja će biti ona u kojoj je roba dostavljena ili je trebalo da bude dostavljena. Sa druge strane, ako se ugovor odnosi na izvršenje usluga, onda će se smatrati da je mesto izvršenja usluga, ono u kojoj je usluga izvršena ili trebalo da bude izvršena²⁸. Pomenućemo još neka pravila koja se odnose na posebnu nadležnost. Ako se radi o sporu koji je proizašao iz delikta ili kvazidelikta, nadležan će biti sud mesta u kome je nastala ili može nastati štetna radnja²⁹. Interesantno je da se Uredba 1215/2012 odlučila za pojam štetne radnje, a ne štete, što znači da ovde može doći do izvesnih problema, ako se mesto štetne radnje i mesto nastanka štete razlikuju. Ako se radi o sporu koji je proizašao iz poslovanja filijale, predstavništva ili poslovne jedinice, biće nadležan sud mesta u kome se nalaze navedeni entiteti³⁰. Lice koje ima prebivalište u državi članici može biti tuženo u četiri slučaja, po pravilima o posebnoj nadležnosti, i to: - ako je ono jedno od više tuženih, pred sudom države u kojoj jedan od tuženih ima prebivalište, ali ako su tužbeni zahtevi usko povezani, tako da je celishodnije da se o njima odluči u jednom postupku; - ako je to lice treća strana u postupku zbog jemstva, odnosno, ako se radi o bilo kom postupku protiv treće strane, pred sudom koji je pokrenuo prvostepeni postupak, osim ako se radi o postupku koji je pokrenut sa ciljem izuzimanja tog lica iz nadležnosti suda; - ako se radi o protivtužbi koja se odnosi na spor iz istog ugovora ili istog činjeničnog stanja, kao i prvo podnesena tužba, pred sudom koji vodi prvostepeni postupak; i - ako se radi o sporovima koji se odnose na ugovor, ali ako se tužba može povezati sa tužbom protiv istog tuženog u predmetima koji se odnose na stvarna prava u vezi sa nepokretnostima, pred sudom države u kojoj se nalaze te nepokretnosti³¹.

Nadležnost u sporovima koji proizlaze iz delatnosti osiguranja

U vezi sporova koji proizlaze iz delatnosti osiguranja, nadležnost se utvrđuje na osnovu posebnih odredaba Uredbe 1215/2012, ali se ne dovodi u pitanje primena odredaba Uredbe 1215/2012 koje se odnose opšta pravila u vezi sa mogućnošću podnošenja tužbe pred sudom članice

²⁸ Član 7, st. 1 Uredbe 1215/2012.

²⁹ Član 7., st.2. Uredbe 1215/2012.

³⁰ Član 7., st.5. Uredbe 1215/2012.

³¹ Član 8 Uredbe 1215/2012.

protiv lica sa prebivalištem u članici, bez obzira na državljanstvo tog lica, kao i na mogućnost podnošenja tužbe protiv lica koja nisu državljani članice u kojoj imaju prebivalište i na koja se primenjuju pravila o nadležnost kao i na domaće državljane³².

Ako se radi o osiguravaču sa sedištem u članici, on može da bude tužen: - u državi članici u kojoj ima sedište; - pred sudovima druge članice, ako tužbu podnose ugovarač osiguranja, osiguranik ili korisnik osiguranja, ako u toj zemlji imaju prebivalište; - pred sudom druge članice u kojoj je pokrenut postupak protiv glavnog osiguravača, a taj osiguravač je saosiguravač³³. Ako osiguravač nema sedište u članici, ali ima filijalu, predstavništvo ili drugu poslovnu jedinicu u jednoj od članica, tada će, u slučaju sporova, koji proizlaze iz poslovanja navedenih delova osiguravača, smatrati da osiguravač ima sedište u toj članici³⁴. Uredba 1215/2012 određuje više osnova za zasnivanje nadležnosti, polazeći od opšteg pravila po kome se nadležnost vezuje za sedište tuženog, do mogućnosti da i filijala, odnosno, predstavništvo ili poslovna jedinica, budu kriterijum, po kome će se određivati nadležnost.

I u državi članici, u kojoj se dogodila štetna radnja, može se pokrenuti postupak protiv osiguravača, ako se radi o osiguranju od odgovornosti ili osiguranju nepokretnosti. Isti osnov nadležnosti će se primeniti, ako se radi o osiguranju i pokretne i nepokretne imovine, ako su one obuhvaćene istim ugovorom o osiguranju, odnosno, polisom i ako su obe vrste imovine oštećene istom radnjom, tj. istim događajem³⁵. Znači, *lex loci delicti comissi* je, takođe, osnov za zasnivanje nadležnosti, ali u tačno određenim slučajevima.

Inače, stranke mogu sporazumom da odstupe od navedenih odredaba, ako je taj sporazum zaključen nakon nastanka spora, kao i, ako on omogućava ugovaraču osiguranja, osiguraniku ili korisniku osiguranja da pokrenu postupak pred drugim sudom, od onog koji je određen Uredbom 1215/2012³⁶. Uredba 1215/2012 predviđa više situacija u kojima će se priznati zaključenje sporazuma, odnosno, uspostavljanje prorogacione nadležnosti.

³² Član 10 Uredbe 1215/2012

³³ Član 11, st. 1 Uredbe 1215/2012

³⁴ Član 11, st. 2 Uredbe 1215/2012.

³⁵ Član 12 Uredbe 1215/2012.

³⁶ Član 15, st. 1,2,3 i 4 Uredbe 1215/2012.

Nadležnost u sporovima koji su nastali u vezi sa izvršenjem potrošačkih ugovora

Uredba 1215/2012 uređuje nadležnost za sporove koji proizlaze iz potrošačkih ugovora u tri člana. Uredba 1215/2012 definiše potrošačke ugovore i određuje da se oni ne smeju zaključivati od strane potrošača u svrhu obavljanja privredne ili profesionalne delatnosti. Ti ugovori su sledeći: a) ugovori o prodaji robe sa otplatom cene na rate; b) ugovori o zajmu sa otplatom cene na rate, odnosno, ugovori koji se odnose na bilo kakav oblik kredita, koji su zaključeni u svrhu finansiranja prodaje robe; i c) ugovori u drugim slučajevima, ako su zaključeni sa licem koje obavlja trgovačku ili profesionalnu delatnost u članici u kojoj potrošač ima domicil ili ako na bilo koji način obavlja svoju delatnost u toj članici ili u više država, uključujući i članicu, ako se predmet ugovora odnosi na tu delatnost³⁷. Znači da je Uredba 1215/2012 obuhvatila sve vrste ugovora gde imamo lice koje ima status potrošača. Ova odredba Uredbe 1215/2012 se odnosi i na slučajeve kada stranka ima filijalu, odnosno, predstavništvo u članici. Naime, kada stranka sa kojom se zaključuje potrošački ugovor nema domicil u članici, ali ima filijalu u jednoj od članica, tada se smatra da to lice ima domicil u članici, ako spor proizlazi iz delatnosti filijale. Ipak, ova odredba se ne odnosi na ugovore o prevozu, osim u slučaju, kada se radi o ugovoru u kome je u cenu uračunata kombinacija prevoza i smeštaja³⁸. Potrošač može pokrenuti postupak protiv druge ugovorne strane, bilo pred sudom članice u kojoj ta stranka ima domicil, bez obzira gde druga strana ima domicil, bilo pred sudom mesta gde potrošač ima domicil. No, druga ugovorna strana može protiv potrošača da pokrene postupak samo pred sudom članice u kojoj potrošač ima domicil. Navedeno ne utiče na pravo podizanja protivtužbe pred sudom pred kojim, u skladu sa ovom odredbom, teče prvobitno pokrenuti postupak³⁹. Ovom odredbom je potrošač zaštićen, upravo, kao slabija strana u ugovoru, obzirom na više kriterijuma za zasnivanje nadležnosti kad potrošač pokreće spor.

Od odredaba Uredbe 1215/2012 koje definišu nadležnost u sporovima proizašlim iz potrošačkih ugovora se može odstupiti samo sporazumom. Taj sporazum mora biti zaključen nakon nastanka spora, zatim, on mora da omogući potrošaču pokretanje postupka pred sudom

³⁷ Član 17., st.1 Uredbe 1215/2012.

³⁸ Član 17., st. 2 i 3 Uredbe 1215/2012.

³⁹ Član 18. Uredbe 1215/2012.

koji je različit od suda koji se definiše u navedenoj odredbi Uredbe 1215/2012 i on mora biti zaključen između potrošača i druge strane, od kojih obe strane, u vreme zaključenja sporazuma, imaju domicil ili uobičajeno boravište u istoj članici i kojim se prenosi nadležnost na sudove te članice, ali pod uslovom, da sporazum nije u suprotnosti sa pravom te članice⁴⁰.

Nadležnost u sporovima koji su nastali u vezi sa pojedinačnim ugovorima o radu

Uredba 1215/2012 reguliše i nadležnost u vezi sa sporovima koji proizlaze iz pojedinačnih ugovora o radu. Ova pravila ne dovode u pitanju primenu pravila o opštoj nadležnosti. Sa druge strane, ako zaposleni, koji je zaključio ugovor o radu sa poslodavcem koji nema sedište u državi članici, ali ima filijalu, odnosno, poslovnu jedinicu u jednoj od država članica, ako sporovi proizlaze iz poslovanja te filijale ili poslovne jedinice, smatraće se da poslodavac ima sedište u toj državi članici⁴¹. Poslodavac sa sedištem u državi članici može da bude tužen pred sudom te države članice ili pred sudom druge države članice u kojoj je zaposleni obavljao ili obavlja svoj rad, odnosno, u državi članici u kojoj se nalazi poslovna jedinica u kojoj je to lice zaposleno⁴². Što se tiče poslodavca, on može pokrenuti postupak samo pred sudom države članice u kojoj zaposleni ima prebivalište⁴³.

ISKLUČIVA NADLEŽNOST U ODREDBAMA UREDBE 1215/2012

Veoma su interesantne odredbe Uredbe 1215/2012 o isključivoj nadležnosti, obzirom da one odstupaju od opštih pravila u ovoj oblasti. Naime, predviđeno je opšte pravilo da, ako se radi o sporovima proizašlim iz stvarnog prava na nekretninama, biće nadležan sud države u kojoj se nalaze nekretnine. Međutim, ako se radi o postupcima koji imaju za predmet zakup nekretnine, radi privatne upotrebe iste na period od najduže šest uzastopnih meseci, tada nadležni mogu biti i sudovi države u kojoj tuženi ima prebivalište, ako je zakupac fizičko lice, kao i da zakupodavac i zakupac imaju prebivalište u istoj državi. Ako se radi o

⁴⁰ Član 19 Uredbe 1215/2012.

⁴¹ Član 20, st. 2 Uredbe 1215/2012.

⁴² Član 21, st.1 Uredbe 1215/2012.

⁴³ Član 22, st.1 Uredbe 1215/2012.

postupcima koji se odnose na status trgovačkih društava (kao i na druga pravna lica, odnosno, udruženja), a što se odnosi na osnivanje, ništavost ili prestanak, tada će nadležan biti sud države članice u kojoj to pravno lice ima sedište. Ako se radi o postupcima koji se odnose na valjanost upisa u javne registre, nadležan će biti sud države u kojoj se vodi taj registar. U slučaju postupaka prizašlih iz registracije ili vajanosti žigova, patenata i sličnih prava, tada će nadležni biti sudovi države u kojoj je podnesen zahtev za deponovanje tog prava ili njihovu registraciju, odnosno, države u kojoj su deponovanje ili registracija tih prava izvršeni. Ako se radi o postupcima koji se odnose na izvršenje sudskih odluka, biće nadležni sudovi članice u kojoj je sudska odluka izvršena ili u kojoj treba da bude izvršena⁴⁴. Osvrnuli smo se na odredbe o isključivoj nadležnosti koje su veoma interesantne i sa stanovišta našeg zakonodavstva, imajući u vidu odstupanja u odnosu na opšta pravila. Činjenica je da kriterijumi za određivanje isključive nadležnosti ne smeju da budu uski i svedeni samo na pitanje regulisanja statusa nepokretnosti.

LITISPENDENCIJA I POVEZANI POSTUPCI PO ODREDBAMA UREDBE 1215/2012

Uredba 1215/2012 vrlo detaljno reguliše materiju litispendinge i povezanih postupaka. Ovi instituti se regulišu u odnosu na način određivanja nadležnosti. Ako su pred sudovima različitih država pokrenuti postupci između istih stranaka i u vezi istog predmeta, svaki sud, osim onog koji je prvi pokrenuo postupak, zastaje sa postupkom, po službenoj dužnosti, sve dok se ne utvrdi nadležnost suda koji je prvi pokrenuo postupak. Ovim se ne dovodi u pitanje primena odredbe koja reguliše isključivu nadležnost nastalu sporazumom stranaka⁴⁵. Znači, svaki sud druge države članice prekida postupak do momenta dok se sud koji je pokrenuo postupak na osnovu sporazuma stranaka o nadležnosti ne proglasi nenadležnim na osnovu tog sporazuma⁴⁶. Na zahtev suda pred kojim je pokrenut postupak, svaki sud pred kojim je pokrenut postupak u istoj stvari i između istih stranaka, mora obavestiti sud koji je poslao zahtev o datumu pokretanja tog postupka. Ako se utvrdi nadležnost suda koji je prvi pokrenuo postupak, svaki drugi sud će se proglasiti

⁴⁴ Član 24 Uredbe 1215/2012.

⁴⁵ Član 29, st.1 Uredbe 1215/2012.

⁴⁶ Član 31 Uredbe 1215/2012.

nenadležnim u toj stvari⁴⁷. Ako povezani postupci teku pred sudovima različitih država članica, svaki sud, osim suda koji je prvi pokrenuo postupak, može da zastane sa postupkom. Ako navedeni postupak teče pred sudom koji je prvi pokrenuo postupak i koji je prvostepeni sud, svaki drugi sud može na zahtev jedne od stranaka odbiti nadležnost, ako je sud, koji je prvi pokrenuo postupak, nadležan u odnosnom predmetu spora, kao i ako to pravo omogućava spajanje postupaka. Po Uredbi 1215/2012, postupci su povezani, ako među njima postoji toliko bliska veza da postoji interes da se odvijaju zajedno, kao i da bude donesena jedna sudska odluka, kako bi se izbeglo donošenje različitih i protivrečnih odluka⁴⁸. Šta je bliska veza, odlučivaće sud. U slučaju da postoji isključiva nadležnost više sudova, tada će se jedino sud koji je prvi započeo postupak, oglasiti nadležnim. Svi ostali sudovi se moraju oglasiti nenadležnim. Ovde se radi o opštem pravilu, koje isključivu nadležnost određuje kao nadležnost u stvarima od značaja za državu.

Ako bi uporedili pravila o litispendenciji koja su definisana u Uredbi 1215/2012, moramo reći da su slična pravila predviđena i u našem zakonodavstvu. Međutim, to nije slučaj sa regulisanjem povezanih postupaka. Činjenica je da se materija sukoba nadležnosti ne može regulisati bez definisanja povezanih postupaka, u mnogim slučajevima.

ODNOS UREDBE 1215/2012 SA TREĆIM DRŽAVAMA - NEČLANICAMA

Kad govorimo o odnosu Uredbe 1215/2012 sa trećim državama, odnosno, o primeni njenih odredaba u zemljama nečlanicama, moramo reći da je Evropska komisija predlagala da se odnosi sa tim državama definiše u paketu izmena, koji se sastojao iz mogućnosti zasnivanja međunarodne nadležnosti sudova država članica na osnovu odredaba o posebnoj nadležnosti, nezavisno od toga da li tuženi ima prebivalište u državi članici ili trećoj državi, zatim od uzimanja u obzir ranije pokrenutog postupka o istoj ili povezanoj stvari pred sudom treće države, kao i regulisanju prorogacionih sporazuma u korist sudova trećih država. Sam predlog izmena ranije Uredbe 44/2001 nije uključio ništa manje bitno pitanje priznanja i izvršenja odluka iz trećih država u državama članicama EU. Jedinstveno regulisanje navedenih pitanja omogućilo bi da

⁴⁷ Član 29, st. 2 i 3 Uredbe 1215/2012.

⁴⁸ Član 30 Uredbe 1215/2012.

odnos prema trećim državama u trgovačkim i građanskim predmetima bude jednak u svim državama članicama EU, umesto da podleže 28 različitih nacionalnih režima. Ipak, u novoj Uredbi 1215/2012 održala se samo izmena u pogledu mogućnosti prekida postupka pred sudom države članice usled ranije pokrenutog postupka u trećoj državi, kao i mogućnost zasnivanja međunarodne nadležnosti u potrošačkim sporovima na propisima o posebnoj nadležnosti nezavisno od prebivališta tuženog. Možemo govoriti i o prvom koraku u pravcu koordinacije međunarodne nadležnosti sa sudovima trećih država na nivou EU⁴⁹.

REGULISANJE NADLEŽNOSTI SA ELEMENTOM INOSTRANOSTI U DOMAĆEM ZAKONODAVSTVU

Predstavićemo samo neke od odredaba dva zakonska izvora u našoj zemlji koji regulišu nadležnost sa elementom inostranosti. No, kad govorimo o nadležnosti sa elementom inostranosti, moramo poći, pre svega, od pravila Međunarodnog privatnog prava. Razlog tome je oblast u kojoj se, ako dođe do spora, zasniva nadležnost određenog suda. No, sa druge strane, o nadležnosti, uopšte, pa i o nadležnosti sa elementom inostranosti ne možemo govoriti bez pravila parničnog postupka.

Zakon o Međunarodnom privatnom pravu

Zakon o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja (dalje: Zakon o Međunarodnom privatnom pravu, odnosno Zakon o MPP) posvećuje veliku pažnju regulisanju nadležnosti sa elementom inostranosti. Zakon o MPP predviđa opšte pravilo o mesnoj, tj., međunarodnoj nadležnosti, odnosno, nadležnost suda domaće zemlje će postojati, ako tuženi ima prebivalište ili sedište u domaćoj zemlji. Ako tuženi nema prebivalište u domaćoj zemlji, niti u kojoj drugoj državi, nadležnost suda domaće zemlje postoji ako tuženi ima boravište u domaćoj zemlji.⁵⁰ Ako su stranke domaći državljani, nadležnost suda domaće zemlje će postojati i kad tuženi ima boravište u domaćoj zemlji.⁵¹ Znači, bez obzira da li jedna od stranaka – domaći državljanin ima prebivalište u inostranstvu, pravilo o opštoj nadležnosti se primenjuje

⁴⁹ Dženana Radončić, Zlatan Meškić, 54.

⁵⁰ Član 46, st. 1 i 2 Zakona o MPP.

⁵¹ Član 46, st. 3 Zakona o MPP.

i u ovom slučaju. Dovoljno je da tuženi ima boravište u domaćoj zemlji, da bi se zasnovala nadležnost suda u domaćoj zemlji. Zakon o MPP posebno reguliše isključivu, konkurentnu i prorogacionu (sporazumno) nadležnost. U članu 47. Zakona o MPP se kaže da je isključiva nadležnost domaćih sudova izričito propisana zakonom. Isključiva nadležnost će, po Zakonu o MPP, postojati ako je predmet spora nepokretnosti koja se nalazi na domaćoj teritoriji⁵². Nećemo pominjati ostale slučajeve isključive nadležnosti koje nisu od značaja za građanske i trgovačke sporove. Konkurentna nadležnost domaćih sudova dozvoljava mogućnost zasnivanja nadležnosti i stranog suda u istoj stvari.⁵³ Pomenućemo neke slučajeve u kojima je regulisana konkurentna nadležnost, a od značaja su za građanske i trgovačke predmete: a) sporovi proistekli iz vanugovorne odgovornosti, a kada je šteta nastala na domaćoj teritoriji;⁵⁴ b) sporovi o imovinskopравnim zahtevima, ako se u domaćoj zemlji nalazi imovina tuženog ili predmet zahteva;⁵⁵ c) sporovi u vezi obaveza tuženog, nastale za vreme njegovog boravka u domaćoj zemlji;⁵⁶ d) sporovi koji se odnose na ometanje poseda na pokretnim stvarima, ako je ometanje nastalo na domaćoj teritoriji;⁵⁷ itd. Nadležnost suda može biti određena i sporazumom stranaka. Ako stranke odrede nadležnost stranog suda, moraju da vode računa da jedna od njih bude strani državljanin, kao i da ne postoji isključiva nadležnost domaćeg suda. U slučaju da je određena nadležnost domaćeg suda, potrebno je da je jedna od stranaka domaći državljanin.⁵⁸

Zakon o parničnom postupku

Zakon o parničnom postupku Republike Srpske (dalje: ZPP) reguliše, takođe, nadležnost sudova u sporovima sa elementom inostranosti. ZPP određuje da će za nadležnost suda u Republici Srpskoj važiti pravila međunarodnog prava, ako je stranka u postupku strani državljanin, koji ima imunitet u Bosni i Hercegovini. Ovde se radi o stranoj državi ili međunarodnoj organizaciji.⁵⁹ ZPP nije definisao

⁵² Član 56 Zakona o MPP.

⁵³ Howard D. Fisher, 290.

⁵⁴ Članovi 41, 50 do 52 i 53 Zakona o MPP.

⁵⁵ Član 54, st.1 Zakona o MPP.

⁵⁶ Član 54, st.2 Zakona o MPP.

⁵⁷ Član 57 Zakona o MPP.

⁵⁸ Đuro Vuković, 25.

⁵⁹ Član 25 ZPP.

navedena pravila. I ZPP definiše isključivu nadležnost domaćeg suda, tako, što određuje da će sud u Republici Srpskoj biti isključivo nadležan, ako je to regulisano bilo zakonom Bosne i Hercegovine, bilo zakonom Republike Srpske. Ukoliko u navedenim aktima ne postoji takva odredba, tada će se nadležnost domaćeg suda određivati i kada ta nadležnost proizlazi iz pravila ZPP o mesnoj nadležnosti.⁶⁰ Ako u postupku domaći sud utvrdi da nije nadležan, već da je nadležan neki strani sud, tada će da se, po službenoj dužnosti, oglasiti nenadležnim, ukinuti sve sprovedene radnje i odbaciti tužbu.⁶¹ ZPP reguliše konkurentnu, isključivu i supsidijernu nadležnost.

ZAKLJUČAK

Definisati zaključak koji će obuhvatiti sve ono što je bitno kod načina regulisanja nadležnosti sa elementom inostranosti, veoma je teško. Mora se poći od činjenice da se radi o nadležnosti koja mora da obuhvati niz oblasti koje se pojavljuju u okviru građanskopravnih odnosa, kao i različitost nacionalnih zakonodavstava, ako uzmemo u obzir da je jedan od ciljeva akata koji se donose da bi se primenjivali na teritorijama više zemalja, unifikacija pravila u ovoj oblasti. Upravo je to slučaj sa Uredbom 1215/2012 koja je uzela u obzir ne samo primenu nacionalnih prava država članica, već i činjenicu da se u ovim odnosima mogu pojaviti i lica, bilo ona fizička ili pravna, iz drugih zemalja – nečlanica. U svakom slučaju, Uredba 1215/2012 je kod regulisanja nadležnosti sa elementom inostranosti pošla od opštih pravila, primenjujući ih i u drugim situacijama koje ranije nisu bile obuhvaćene istim. To se, naročito, odnosi na regulisanje posebne i isključive nadležnosti.

Moramo posebno da izdvojimo regulisanje posebne nadležnosti od strane Uredbe 1215/2012 koja je u pojedinim oblastima vezanim za ugovor, delikte i slično definisala posebna pravila. Isto tako, određivanje posebnih pravila o nadležnosti u stvarima osiguranja, potrošačkih ugovora i pojedinačnih ugovora o radu je veoma značajno, imajući u vidu da su mnogi elementi vezani za ove oblasti različiti u odnosu na druge oblasti, kao i da zahtevaju poseban pristup, ne samo u regulisanju materijalnih, već i procesnih pitanja.

⁶⁰ Član 26 ZPP.

⁶¹ Član 16, st.3 ZPP.

Najzad, da bi se ova materija regulisala na sveobuhvatan način u našoj zemlji, što bi bilo neophodno sa stanovišta efikasnog rešavanja sporova u navedenim slučajevima, a ne samo sa stanovišta prilagođavanja zakonodavstvu EU, potrebno u jednom aktu definisati posebno različite oblike nadležnosti, u slučaju postojanja elementa inostranosti, uzimajući u obzir, pre svega, opšta pravila, ali i specifičnosti koje nose sa sobom određenigradanskopravni odnosi.

LITERATURA

1. Briselska konvencija, obj. u *Official Journal* L 299, 31.12.1972., a prečišćen tekst u *OJ C* 027 26.01.1998.
2. Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters – Protocols -*Official Journal L* 147, 10/06/2009 p. 5 – 43
3. Council Regulation (EC) No. 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters - *Official Journal of the European Communities*, L 012, 16/01/2001, pp. 1-23
4. DyrdaLukasz, Jurisdiction in civil and commercial matters under the Regulation No. 1215/2012 – between common grounds of jurisdiction and divergent national rules, <http://docplayer.net/amp/34702663-Jurisdiction-in-civil-and-commercial-matters-under-the-regulation-no-1215-2012-between-common-grounds-of-jurisdiction-and-divergent-national-rules.html>, 27.02.2018.
5. Fisher Howard D., *The German Legal System&Legal Language*, Routledge Cavendish, London, Sydney, 2002.
6. Grabinski Klaus, *The Brussels I Regulation (Council Regulation 44/2001) in Patent Infringement Litigation*, IP Enforcement Week, Munich 2007.
7. Gorywoda Lukasz, *The New Design of the Brussels I Regulation: Choice of Court Agreements and Parallel Proceedings*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2730291
8. Radončić Dženana, Meškić Zlatan, „Uredba (EU) br. 1215/2012 Evropskog parlamenta i Savjeta od 12. decembra 2012. godine o nadležnosti i priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim predmetima“, *Nova pravna revija, Časopis za domaće, nemačko i evropsko pravo*, broj 1/2013.
9. Reform of the Brussels Regulation — Latest Developments and the “Arbitration Exception”, <http://www.lw.com/thoughtLeadership/Reform-of-the-Brussels-Regulation> , 27.02.2018.

10. Regulation EU No. 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters - *Official Journal of the European Communities*, L 351, 20/12/2012, pp. 1-32.
11. Stanivuković Maja, „Regulativa saveta o nadležnosti i priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovinskim stvarima (2001/44/ES)“, *Evropsko zakonodavstvo* br. 1/02.
12. Stanivuković Maja, Živković Mirko, *Međunarodno privatno pravo*, opšti deo, Beograd 2004.
13. Varadi Tibor, Bordaš Bernadet, Knežević Gašo, *Međunarodno privatno pravo*, Novi Sad 2001.
14. Vuković Đuro, *Međunarodno građansko procesno pravo*, Zagreb 1987.
15. Zakon o parničnom postupku - *Sl. glasnik Republike Srpske*, br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07. 61/13.
16. Zakon o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja - *Sl.list SFRJ*, br. 43/82, 72/82, *Sl.list SRJ*, br. 46/96.

BASIC CHARACTERISTICS OF REGULATION OF JURISDICTION IN CIVIL AND COMMERCIAL MATTERS IN EU LEGISLATION

Vladimir Čolović, PhD

Institute for Comparative Law, Belgrade

Faculty of Law, Pan-European University „Apeiron“, Banja Luka

Abstract: Regulation EU No. 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters regulates jurisdiction with foreign element in a more complex way than previous sources in EU law, such as the Brussels Convention and Regulation 44/2001 relating to the same matter. Regulation 1215/2012 defines provisions on general jurisdiction, special jurisdiction, then, especially on jurisdictions related to disputes related to insurance, consumer contracts and individual contracts of employment. Insurance as an activity has its own specifics that require deviation from the general rules for determining the basis of jurisdiction. The author in the paper discusses the criteria related to the insurance of which we can single out residence or domicile of the parties, coinsurance, direct complaint, agreement on jurisdiction, types of risks, etc. Also, Regulation 1215/2012 primarily defines that consumer contracts cannot be concluded by the consumers for the purpose of conducting economic or professional activity. This act defines these contracts. Except from that, Regulation 1215/2012 applies to cases where a party has a branch or representative office in the State. Namely, where a

consumer enters into a contract with a party who is not domiciled in a Member State but has a branch, agency or other establishment in one of the Member States, that party shall, in disputes arising out of the operations of the branch, agency or establishment, be deemed to be domiciled in that Member State. Finally, Regulation 1215/2012 determines that where an employee enters into an individual contract of employment with an employer who is not domiciled in a Member State but has a branch, agency or other establishment in one of the Member States, the employer shall, in disputes arising out of the operations of the branch, agency or establishment, be deemed to be domiciled in that Member State. Likewise, this Act, in a specific manner, regulates the exclusive jurisdiction, as well as the prorogation of jurisdiction, and pays particular attention to *lis pendens* and related actions. Regulation 1215/2012 regulates the matter of jurisdiction in a comprehensive manner, on some way, deviating from the general rules, which is aimed at effectively resolving disputes in these areas. Regulation 1215/2012 also took into account the application of the national rules of the Member States, as well as the possibility of appearing natural and legal persons from non-EU countries in these disputes. In domestic legislation, jurisdiction with foreign element is regulated by the Act on the Resolution of the Conflict of Law with the regulations of other countries, as well as the Act on Litigation. In regulating jurisdiction with the foreign element, it is necessary, first of all, to use the rules of the International Private Law, but the specificities that appear in civil and commercial matters should be taken into account, too.

Key words: Regulation 1215/2012, foreign element, general jurisdiction, special jurisdiction, exclusive jurisdiction, prorogation of jurisdiction.